

Віктор Б. Кривіцький*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто трансформацію митної діяльності в умовах цифровізації економіки та визначено основні тенденції розвитку сучасної митної системи. Стрімке поширення цифрових технологій, активізація міжнародної торгівлі та інтеграція України у світовий економічний простір зумовлюють необхідність модернізації митного адміністрування. Також цифровізація митної сфери є одним із ключових напрямів підвищення ефективності державного управління, спрощення процедур зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення належного рівня економічної безпеки держави. Досліджено особливості впровадження цифрових технологій у діяльність митних органів, зокрема електронного декларування, автоматизованих систем митного контролю, електронного документообігу, систем управління ризиками та сучасних інформаційно-аналітичних платформ. Застосування цифрових інструментів сприяє підвищенню прозорості митних процедур, скороченню часу оформлення товарів і транспортних засобів, зменшенню адміністративних витрат та мінімізації корупційних ризиків. Цифрова трансформація митної діяльності забезпечує оперативний обмін інформацією між державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та міжнародними партнерами. Разом із позитивними аспектами цифровізації окреслено проблеми, які ускладнюють процес реформування митної системи. Серед них виокремлено недостатній рівень технічного забезпечення, потребу у вдосконаленні нормативно-правової бази, загрози кібербезпеці та необхідність підвищення цифрових компетентностей працівників митних органів. Зроблено висновок, що подальший розвиток цифровізації митної діяльності має ґрунтуватися на комплексному впровадженні інноваційних технологій, удосконаленні механізмів державного управління та посиленні міжнародної співпраці у сфері митного контролю. Ефективна цифровізація митної діяльності є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності держави, зміцнення економічної безпеки та розвитку міжнародної економічної співпраці.

Ключові слова: митна діяльність, міжнародна торгівля, цифровізація, цифрова трансформація, цифрові технології, цифрова економіка, митні обмеження, мито.

Літ. 21. Табл. 5.

DOI: 10.32752/1993-6788-2026-1-296-595-609

* ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-8422-4368>

Viktor Kryvitskyi

TRANSFORMATION OF CUSTOMS ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY

The article examines the transformation of customs activities in the context of the digitalization of the economy and identifies the main trends in the development of the modern customs system. The rapid spread of digital technologies, the intensification of international trade and the integration of Ukraine into the world economic space necessitate the modernization of customs administration. Also, the digitalization of the customs sphere is one of the key areas for increasing the efficiency of public administration, simplifying the procedures of foreign economic activity and ensuring the proper level of economic security of the state. The features of the implementation of digital technologies in the activities of customs authorities are studied, in particular electronic declaration, automated customs control systems, electronic document management, risk management systems

* Vinnytsia Educational Institute of Economics. West Ukrainian National University. Ukraine.

and modern information and analytical platforms. The use of digital tools contributes to increasing the transparency of customs procedures, reducing the time for clearance of goods and vehicles, reducing administrative costs and minimizing corruption risks. The digital transformation of customs activities ensures the prompt exchange of information between state bodies, entities of foreign economic activity and international partners. Along with the positive aspects of digitalization, problems that complicate the process of reforming the customs system are outlined. Among them, the insufficient level of technical support, the need to improve the regulatory framework, cybersecurity threats, and the need to increase the digital competencies of customs officials are highlighted. It is concluded that the further development of the digitalization of customs activities should be based on the comprehensive implementation of innovative technologies, improving public administration mechanisms, and strengthening international cooperation in the field of customs control. Effective digitalization of customs activities is an important factor in increasing the competitiveness of the state, strengthening economic security, and developing international economic cooperation.

Keywords: customs activities, international trade, digitalization, digital transformation, digital technologies, digital economy, customs restrictions, customs

Peer-reviewed, approved and placed: 14.02.2026

Постановка проблеми. Розвиток цифрової економіки суттєво змінює характер міжнародної торгівлі, механізми державного управління та підходи до організації митної діяльності. Активне впровадження інформаційних технологій, поширення електронної комерції, збільшення обсягів транскордонних операцій і прискорення глобальних економічних процесів формують нові вимоги до функціонування митних органів. За таких умов митна система має забезпечувати не лише ефективний контроль за переміщенням товарів через митний кордон, а й швидкість, прозорість та безперервність митних процедур. Саме тому питання трансформації митної діяльності в умовах цифровізації економіки набуває особливої актуальності та потребує комплексного наукового осмислення.

Слід зауважити, що сучасна митна діяльність поступово переходить від традиційних адміністративних механізмів до цифрових форматів управління, що передбачають використання електронного документообігу, автоматизованих систем контролю, цифрових платформ обміну даними та інтелектуальних інструментів аналізу ризиків. Такі зміни спрямовані на спрощення митних процедур, скорочення часу оформлення товарів, зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та підвищення рівня прозорості у сфері митного адміністрування. Водночас процес цифрової трансформації митної системи супроводжується низкою проблем, що ускладнюють її ефективне функціонування.

Однією з ключових проблем залишається недостатній рівень технічної та інформаційної інтеграції між державними органами, що призводить до дублювання процедур, уповільнення обміну інформацією та зниження ефективності митного контролю. Важливим викликом є також недосконалість нормативно-правового забезпечення цифровізації митної діяльності, оскільки розвиток технологій відбувається значно швидше, ніж оновлення законодавчої бази. Окремої уваги потребують питання кібербезпеки, захисту інформації та забезпечення надійного функціонування цифрових систем в умовах постійного зростання кіберзагроз.

Для України проблема цифрової трансформації митної діяльності має стратегічне значення у контексті євроінтеграційних процесів, адаптації митного законодавства до європейських стандартів та необхідності підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Незважаючи на впровадження окремих цифрових сервісів у митній сфері, рівень автоматизації багатьох процесів залишається недостатнім, а існуючі механізми митного адміністрування потребують подальшого вдосконалення. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження сучасних напрямів трансформації митної діяльності, оцінки ефективності впровадження цифрових технологій та визначення перспектив розвитку цифрової митниці в умовах сучасних економічних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних дослідженнях цифровізація розглядається як один із ключових чинників підвищення ефективності управлінських процесів, оптимізації логістичних систем і забезпечення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації. Також аналіз останніх наукових публікацій свідчить про системне зростання інтересу дослідників до проблем цифрової трансформації митної сфери, модернізації митного адміністрування та впровадження інноваційних технологій у сферу державного управління. У більшості сучасних праць цифровізація митниці розглядається як ключовий чинник підвищення ефективності митного контролю, прискорення зовнішньоекономічних операцій та забезпечення прозорості адміністративних процедур.

Загальнотеоретичні підходи до цифрової трансформації управлінських систем представлені у дослідженні J. Butt, де цифровізація трактується як комплексна перебудова бізнес-процесів на основі інтегрованих інформаційних рішень [2]. Концептуальні засади цифрової економіки та розвитку інформаційних систем розкрито у праці L. D. Williams, у якій цифровізація пов'язується з формуванням нової моделі управління в умовах Industry 4.0 [6]. Ці підходи створюють теоретичне підґрунтя для розуміння цифрових трансформацій у митній сфері як частини ширших економічних процесів.

У роботі V. Borsa та Y. Terebeichuk підкреслено, що цифровізація митниці є важливим чинником розвитку міжнародної торгівлі, оскільки сприяє спрощенню процедур і підвищенню швидкості товарообігу [1]. Подібні висновки отримано у дослідженні O. Grebelnyk, M. Muliag та I. Oryshchenko, де цифрова трансформація митного адміністрування розглядається як основа підвищення ефективності управлінських процесів [14]. Практичні аспекти модернізації митної діяльності висвітлюються у працях, зокрема, N. Matsedonska, V. Kovalenko та L. Shtefan обґрунтовують роль інформаційних технологій у підвищенні ефективності митного контролю та оптимізації процедур оформлення [4]. У дослідженні B. Kovalov, Ye. Garmash та K. Vakai акцентовано увагу на цифровізації процедур митного контролю та митного оформлення, де ключовими результатами визначено автоматизацію процесів і скорочення адміністративного навантаження [3].

Вагомий внесок у розвиток концепції цифрової митниці здійснюють міжнародні організації. Всесвітня митна організація ще у 2015 році закріпила

концепцію «Digital Customs» як стратегічний напрям розвитку митних систем [8]. Подальші дослідження WCO та WTO розкривають потенціал використання великих даних, штучного інтелекту та машинного навчання для підвищення ефективності митного контролю та управління ризиками [7]. У практичному вимірі це підтверджується впровадженням інноваційних технологій, зокрема блокчейн-рішень у митних системах окремих країн [9], а також розвитком AI/ML-рішень у межах проєктів Smart Customs [5].

Дослідження, присвячені електронному урядуванню, доповнюють наукове розуміння цифрової трансформації митної сфери. У праці А. Барікової електронна держава розглядається як нова модель публічного управління, що базується на цифрових технологіях [11], а В. Бех та Є. Цокур підкреслюють значення електронного врядування у контексті глобальних тенденцій розвитку державних інституцій [12].

Також вітчизняні дослідники та науковці акцентують увагу на практичних проблемах та перспективах цифровізації митних процедур. Зокрема, Л. Івашова та Л. Кийда аналізують стан діджиталізації митного оформлення, виокремлюючи як позитивні ефекти, так і обмеження впровадження цифрових рішень [15]. Ю. Іщук та А. Шемчук досліджують функціонування електронної системи митного оформлення, підкреслюючи її роль у спрощенні процедур та підвищенні ефективності контролю [16]. У свою чергу, А. Уліцький розглядає сучасний стан митної системи України та наголошує на необхідності її подальшої модернізації відповідно до вимог цифрової економіки [21].

Отже, наукові публікації формують достатньо широку теоретичну та прикладну базу дослідження цифровізації митної діяльності. При цьому недостатньо розробленими залишаються питання комплексної інтеграції цифрових технологій у митну систему, узгодження міжнародного та національного досвіду, а також формування цілісної моделі цифрового митного адміністрування, адаптованої до сучасних економічних викликів.

Мета дослідження. Метою представленої роботи є визначення особливостей трансформаційних змін в митній діяльності в умовах цифрових трансформацій економічних процесів.

Основні результати дослідження. Розвиток цифрової економіки став одним із визначальних чинників трансформації сучасних міжнародних економічних відносин. Швидке поширення цифрових технологій, автоматизація бізнес-процесів, активне використання електронних платформ та інформаційних систем суттєво змінили підходи до організації торгівлі, логістики та державного управління. У сучасних умовах ефективність функціонування державних інституцій значною мірою залежить від рівня їх цифрової адаптації, здатності оперативної обробляти інформацію та забезпечувати прозорість управлінських процедур. Особливо відчутними ці зміни є у сфері митної діяльності, яка безпосередньо пов'язана із забезпеченням міжнародного товарообігу, регулюванням зовнішньоекономічних процесів та захистом економічних інтересів держави.

Посилення глобалізаційних процесів, зростання обсягів міжнародної торгівлі та розвиток електронної комерції суттєво збільшили навантаження на

митні органи. Традиційні форми митного контролю та оформлення вже не здатні повною мірою забезпечити необхідний рівень оперативності й ефективності в умовах постійного зростання інформаційних потоків та інтенсивності транскордонних операцій. Значна кількість процедур, пов'язаних із перевіркою документів, контролем товарів і взаємодією між учасниками зовнішньоекономічної діяльності, потребує сучасних технологічних рішень, здатних мінімізувати часові витрати, зменшити адміністративне навантаження та підвищити рівень прозорості митного адміністрування.

У таких умовах цифровізація митної діяльності стає не лише напрямом реформування, а необхідною умовою забезпечення ефективного функціонування митної системи. Впровадження електронного декларування, автоматизованих систем аналізу ризиків, цифрового документообігу, інтегрованих інформаційних платформ та сучасних аналітичних інструментів сприяє прискоренню митних процедур, підвищенню якості митного контролю та зниженню ризиків корупційних проявів. Одночасно цифрові технології створюють можливості для більш ефективної взаємодії між державними органами, бізнесом та міжнародними партнерами, що є особливо важливим в умовах інтеграції України до світового економічного простору. В таблиці 1 систематизуємо основні складові цифровізації митної діяльності.

Отже, цифровізація митної діяльності є багатокомпонентним процесом, що охоплює як технологічні, так і організаційні та кадрові аспекти функціонування митної системи. Узагальнені складові демонструють, що ефективність митного адміністрування залежить не лише від впровадження окремих цифрових інструментів, а від їх комплексної інтеграції в єдину інформаційну екосистему.

Звертаючи увагу на основні складові цифровізації митної діяльності, доцільним є систематизація особливостей її здійснення, що представимо в таблиці 2.

Отже, цифровізація митної діяльності є важливим напрямом модернізації системи митного адміністрування в умовах розвитку цифрової економіки та посилення міжнародної економічної взаємодії. Впровадження електронних сервісів, автоматизованих систем контролю, цифрового документообігу та сучасних аналітичних інструментів сприяє підвищенню ефективності митних процедур, скороченню часу оформлення товарів і зниженню адміністративного навантаження на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Разом із тим процес цифрової трансформації митної сфери супроводжується низкою проблем, пов'язаних із технічним забезпеченням, інформаційною безпекою, інтеграцією цифрових систем та необхідністю вдосконалення нормативно-правового регулювання. Це свідчить про те, що подальший розвиток цифрової митниці потребує комплексного підходу, який поєднуватиме технологічні інновації, ефективне державне управління та належний рівень кіберзахисту.

Також зауважимо, що застосування цифрових інструментів у митній сфері суттєво змінює саму архітектуру митних процедур, роблячи їх більш впорядкованими, контрольованими та технологічно прозорими.

Таблиця 1. Основні складові цифровізації митної діяльності, сформовано автором на основі [8, 9, 10, 11, 12]

Складові цифровізації	Характеристика	Призначення	Ефект
Електронне декларування	Подання та обробка митних декларацій у цифровому форматі через спеціалізовані системи	Спрощення та прискорення митного оформлення	Скорочення часу процедур, зменшення паперового документообігу
Автоматизація митних процедур	Використання програмних рішень для виконання типових операцій без ручного втручання	Підвищення ефективності та стандартизації процесів	Зменшення помилок, підвищення швидкості обробки
Системи управління ризиками	Аналіз даних для визначення рівня ризику вантажів і операцій	Концентрація контролю на потенційно небезпечних операціях	Підвищення якості митного контролю, оптимізація ресурсів
Електронний документообіг	Цифровий обмін документами між митними органами та суб'єктами ЗЕД	Забезпечення швидкої комунікації та обміну інформацією	Зниження адміністративних витрат, прискорення процесів
Інтегровані інформаційні системи	Об'єднання баз даних митних, податкових та інших державних органів	Забезпечення міжвідомчої взаємодії	Підвищення прозорості та узгодженості контролю
Аналітичні платформи	Використання великих даних та аналітики для підтримки рішень	Підвищення обґрунтованості управлінських рішень	Покращення прогнозування та контролю ризиків
Кібербезпека	Захист інформаційних систем і даних митних органів	Забезпечення безпечної та безперебійної роботи систем	Зниження ризику витоку даних та кібератак
Цифрові сервіси для бізнесу	Онлайн-платформи взаємодії з митними органами	Полегшення доступу до митних послуг	Підвищення зручності та прозорості для бізнесу
Міжнародний інформаційний обмін	Обмін даними з митними адміністраціями інших країн	Підвищення ефективності міжнародного контролю	Спрощення міжнародної торгівлі, посилення безпеки
Кадрове забезпечення цифровізації	Підготовка персоналу до роботи з цифровими системами	Забезпечення ефективного використання технологій	Підвищення професійного рівня та ефективності роботи

Таблиця 2. Особливості цифровізації митної діяльності, сформовано автором на основі [8, 9, 10, 11, 12]

Напрямок цифровізації	Характеристика	Переваги	Ризики впровадження
Електронне декларування	Подання митних декларацій в електронній формі через цифрові платформи та інформаційні системи	Скорочення часу оформлення, зменшення паперового документообігу, спрощення процедур для бізнесу	Технічні збої, ризики несанкціонованого доступу до даних
Автоматизований митний контроль	Використання програмних комплексів для перевірки документів і товарів без значного втручання посадових осіб	Підвищення швидкості контролю, мінімізація людського фактора, зниження корупційних ризиків	Висока вартість впровадження та обслуговування систем
Системи управління ризиками	Аналіз даних та автоматичне визначення ризикових операцій і вантажів	Підвищення ефективності митного контролю, концентрація ресурсів на потенційно небезпечних операціях	Необхідність постійного оновлення алгоритмів та баз даних
Електронний документообіг	Цифровий обмін документами між митними органами, підприємствами та іншими державними структурами	Прискорення обміну інформацією, зниження адміністративних витрат	Недостатній рівень інтеграції інформаційних систем
Використання штучного інтелекту	Застосування AI-технологій для аналізу великих масивів даних та прогнозування ризиків	Підвищення точності аналітики та ефективності управлінських рішень	Потреба у високому рівні кіберзахисту та професійних кадрах
Блокчейн-технології	Використання децентралізованих систем збереження та передачі інформації	Захист даних від підробки, підвищення прозорості операцій	Складність інтеграції у чинну митну інфраструктуру
Інтеграція інформаційних платформ	Об'єднання баз даних митних, податкових, прикордонних та інших органів	Оперативний обмін інформацією, підвищення координації між структурами	Технічна несумісність окремих систем
Цифрові сервіси для бізнесу	Надання онлайн-послуг суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності	Спрощення взаємодії з митними органами, підвищення доступності послуг	Недостатній рівень цифрової грамотності окремих користувачів
Аналітичні цифрові системи	Використання інформаційно-аналітичних платформ для моніторингу митних операцій	Підвищення якості управління та прогнозування митних процесів	Значні витрати на модернізацію програмного забезпечення
Кібербезпека митної системи	Захист інформаційних ресурсів та цифрової інфраструктури митних органів	Забезпечення стабільності та безпеки функціонування систем	Постійне зростання кіберзагроз та потреба у сучасних засобах захисту

Перехід до електронного декларування, автоматизованої обробки даних і інтегрованих інформаційних систем забезпечує фіксацію кожної дії в цифровому середовищі, що унеможливує «невидимі» етапи прийняття рішень і створює умови для їх подальшої перевірки [4, 5]. У результаті прозорість митних процедур формується не лише як принцип, а як наслідок самої цифрової логіки їх функціонування. Основні цифрові інструменти систематизуємо в таблиці 3.

Таблиця 3. Цифровий інструментарій в митній діяльності, систематизовано автором

Цифровий інструмент	Призначення	Основні функції
Електронне декларування	Подання митних декларацій онлайн	Автоматична перевірка даних, подача документів, обробка декларацій
“Єдине вікно” (Single Window)	Інтеграція всіх дозвільних процедур	Подання документів різним органам через одну систему
Системи управління ризиками	Контроль і безпека митного оформлення	Аналіз ризиків, автоматичний відбір вантажів на огляд
Електронний обмін даними (EDI)	Обмін інформацією між учасниками ЗЕД	Передача даних між митницею, банками, логістикою
Автоматизовані митні інформаційні системи	Управління митними процесами	Облік товарів, контроль платежів, статистика
Сканування та технічні засоби контролю	Фізичний контроль вантажів	Рентген-сканування, RFID, GPS-моніторинг
Аналітика та штучний інтелект	Аналіз митних даних	Big Data, прогнозування ризиків, виявлення аномалій
Блокчейн-технології	Захист і прозорість даних	Фіксація транзакцій, відстеження ланцюгів постачання

Цифрові інструменти в митній діяльності суттєво трансформують процеси митного контролю та оформлення, роблячи їх більш швидкими, прозорими та ефективними. Вони забезпечують автоматизацію ключових операцій, зменшують людський фактор і ризик помилок, а також підвищують рівень безпеки зовнішньоекономічної діяльності. Інтеграція таких технологій, як електронне декларування, «єдине вікно», системи управління ризиками, аналітика та сучасні засоби контролю, сприяє оптимізації роботи митних органів і покращенню взаємодії з бізнесом. Загалом цифровізація митниці є важливим кроком до сучасної, ефективної та прозорої системи державного управління.

Суттєвий ефект цифровізації проявляється у скороченні часу митного оформлення товарів і транспортних засобів. Автоматична перевірка даних, попередній електронний аналіз декларацій та використання ризик-орієнтованих алгоритмів дозволяють значну частину операцій виконувати без додаткових затримок і дублювання процедур [12, 14]. Це особливо важливо для міжнародних логістичних ланцюгів, де навіть незначні затримки на кордоні можуть спричинити фінансові втрати, порушення графіків постачання та зниження ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Не менш відчутним є вплив цифрових рішень на рівень адміністративних витрат. Перехід до електронного документообігу та автоматизація типових

операцій зменшують потребу у ручній обробці інформації, скорочують витрати на паперові носії та знижують навантаження на персонал [5]. Це дозволяє переорієнтувати ресурси митних органів на аналітичну роботу, контроль ризикових операцій та підвищення якості управлінських рішень.

Також процес цифровізації створює передумови для зменшення корупційних ризиків. Стандартизація процедур, алгоритмізація прийняття рішень і мінімізація безпосередніх контактів між посадовими особами та суб'єктами господарювання знижують рівень суб'єктивного впливу на митні процеси. У таких умовах рішення дедалі більше визначаються заданими правилами системи, а не індивідуальними домовленостями, що підвищує довіру до митних інституцій і зміцнює передбачуваність регуляторного середовища.

Спираючись на зазначене вище доцільним є сформувати таблицю, де відобразити ключові особливості впливу цифрових інструментів на здійснення митної діяльності (табл. 4).

Таблиця 4. Ключові особливості впливу впровадження цифрових інструментів у митну діяльність, сформовано автором з урахуванням [4-12]

Напрямок цифрового впливу	Сутність трансформації митних процесів	Ефект
Прозорість процедур	Перехід до електронної фіксації всіх етапів митного оформлення, виключення «неформальних» рішень	Підвищення контрольованості процесів, можливість повного цифрового аудиту дій
Швидкість митного оформлення	Автоматизована обробка декларацій, попередній цифровий аналіз вантажів, ризик-орієнтований відбір	Скорочення часу проходження митних процедур, зменшення затримок на кордоні
Оптимізація витрат	Скорочення паперового документообігу, автоматизація рутинних операцій	Зниження адміністративних витрат, ефективніше використання ресурсів
Антикорупційний ефект	Алгоритмізація рішень і мінімізація прямої взаємодії посадових осіб із бізнесом	Зменшення впливу людського фактора, підвищення довіри до митної системи
Інформаційна інтеграція	Об'єднання та синхронізація баз даних митних, податкових і прикордонних органів	Оперативний обмін даними, підвищення узгодженості контролю
Аналітика та управління ризиками	Використання цифрових платформ, Big Data та систем ризик-аналізу	Підвищення якості рішень, концентрація ресурсів на ризикових операціях

Результати узагальнення представлені в таблиці 4 свідчать, що впровадження цифрових інструментів суттєво змінює характер функціонування митної системи, роблячи її більш організованою, контрольованою та технологічно узгодженою. Найбільш помітні зміни стосуються підвищення прозорості процедур, скорочення часу митного оформлення та оптимізації адміністративних витрат, що безпосередньо впливає на ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

При цьому цифровізація формує нові вимоги до якості управління та інфраструктурного забезпечення. Посилення ролі інформаційних систем, аналітичних інструментів і міжвідомчої інтеграції потребує стабільного технічного середовища, належного рівня кіберзахисту та підготовки персоналу до роботи з цифровими технологіями.

Таким чином, цифрові інструменти не лише підвищують результативність митного адміністрування, а й створюють комплекс нових організаційних і технологічних викликів, вирішення яких визначає подальшу ефективність розвитку митної системи.

Попри значні переваги цифровізації митної сфери, її впровадження супроводжується низкою проблем, які ускладнюють процес реформування митної системи та знижують темпи її модернізації. Ці проблеми мають комплексний характер і охоплюють як технічну, так і організаційно-правову та кадрову складові. Однією з найбільш відчутних перешкод є недостатній рівень технічного забезпечення митних органів. Частина інформаційної інфраструктури залишається застарілою або не повністю відповідає сучасним вимогам до швидкості обробки даних, надійності роботи та інтеграції різних систем, що ускладнює формування єдиного цифрового середовища, уповільнює обмін інформацією та знижує ефективність автоматизації митних процедур.

Суттєвим стримувальним фактором виступає також недосконалість нормативно-правової бази. Законодавче регулювання часто не встигає за розвитком технологій, що призводить до появи правових прогалин у питаннях використання електронних документів, автоматизованих систем прийняття рішень та цифрової взаємодії між державними органами. У результаті виникає невизначеність у застосуванні окремих процедур, що ускладнює практичну реалізацію цифрових рішень.

Окремої уваги потребує питання кібербезпеки. Розширення використання цифрових технологій збільшує обсяги чутливої інформації, яка циркулює в інформаційних системах митних органів. Це створює додаткові ризики несанкціонованого доступу, витоку даних або порушення роботи систем. Відтак забезпечення належного рівня кіберзахисту стає одним із ключових завдань у процесі цифрової трансформації.

Важливим також викликом залишається і недостатній рівень цифрових компетентностей працівників митних органів. Ефективне використання сучасних технологій потребує не лише базових навичок роботи з цифровими інструментами, а й розуміння принципів функціонування автоматизованих систем, аналітичних платформ та електронних сервісів. Недостатня підготовка персоналу уповільнює впровадження інновацій і знижує загальну результативність цифрових змін.

В таблиці 5 систематизовано основні проблеми з якими стикається митна сфера при здійсненні цифровізації своєї діяльності.

Таким чином, зазначені проблеми свідчать про необхідність комплексного підходу до реформування митної системи, який передбачає одночасне оновлення технічної бази, удосконалення правового регулювання, посилення кібербезпеки та системний розвиток професійних компетентностей персоналу.

Таблиця 5. Систематизація проблем, що ускладнюють реформування митної системи в умовах цифровізації, систематизовано автором

Група проблем	Зміст	Прояв	Причини виникнення	Наслідки
Техніко-технологічні	Недостатній рівень розвитку та оновлення IT-інфраструктури митних органів	Використання застарілого обладнання, обмежена продуктивність інформаційних систем, нестабільність цифрових платформ	Недостатнє фінансування, нерівномірність технічного забезпечення підрозділів, повільне оновлення IT-рішень	Уповільнення цифровізації, збій в роботі систем, обмежена автоматизація процедур
Інформаційно-інтеграційні	Недостатній рівень інтеграції між інформаційними системами різних державних органів	Відсутність єдиного інформаційного середовища, дублювання даних, обмежений обмін інформацією	Фрагментарність цифрових платформ, різні стандарти обробки даних, відсутність повної сумісності систем	Зниження ефективності контролю, затримки в обробці інформації, збільшення адміністративних витрат
Нормативно-правові	Відставання законодавчого регулювання від темпів цифрової трансформації	Неврегульованість електронних процедур, нечіткість правового статусу цифрових документів і рішень	Швидкий розвиток технологій, повільне оновлення митного та суміжного законодавства	Правова невизначеність, ускладнення впровадження інновацій, ризики неоднозначного трактування норм
Кібербезпекові	Зростання вразливості інформаційних систем до кіберзагроз	Ризики кібератак, витоку конфіденційної інформації, порушення роботи цифрових сервісів	Розширення цифрового простору, недостатній рівень захисту систем, зростання складності кібератак	Загроза стабільності митної системи, зниження довіри до цифрових сервісів, потенційні економічні втрати
Кадрові	Недостатній рівень цифрових компетентностей персоналу митних органів	Обмежене використання аналітичних систем, складнощі роботи з автоматизованими платформами	Недостатня система навчання, відсутність регулярного підвищення кваліфікації, інерційність кадрової системи	Повільне впровадження цифрових рішень, зниження ефективності управлінських процесів
Організаційно-управлінські	Низький рівень адаптації управлінських процесів до цифрової моделі	Збереження елементів паперового документообігу, дублювання процедур, бюрократичні етапи	Інституційна інерція, недостатня цифрова трансформація управлінських підходів	Фрагментарність реформ, зниження швидкості прийняття рішень, неузгодженість процесів
Фінансово-ресурсні	Обмеженість фінансування цифрових реформ	Недостатні інвестиції в IT-інфраструктуру, залежність від зовнішніх донорських програм	Бюджетні обмеження, пріоритетність інших витрат держави	Уповільнення модернізації, нерівномірність цифрового розвитку
Безпеково-організаційні	Недостатня комплексність підходу до цифрової трансформації	Відсутність єдиної стратегії цифровізації, розрізненість впроваджених рішень	Неповільність реформ, відсутність довгострокового планування	Низька ефективність цифрових ініціатив, дублювання функцій систем

При цьому ефективна цифровізація митної діяльності відіграє важливу роль у сучасному розвитку держави, оскільки безпосередньо впливає на її економічну стійкість і позиції у міжнародній торгівлі. Впровадження цифрових інструментів дозволяє зробити митні процедури більш швидкими та передбачуваними, зменшити рівень бюрократії та мінімізувати ризики зловживань. Завдяки автоматизації процесів підвищується прозорість митного контролю, полегшується взаємодія між державними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, а також зменшуються витрати часу і ресурсів для бізнесу, що створює більш сприятливі умови для міжнародної торгівлі та інвестиційної діяльності.

В глобальному розумінні цифровізація митниці сприяє зміцненню економічної безпеки держави, оскільки дає змогу ефективніше виявляти порушення, контролювати переміщення товарів і запобігати незаконним схемам. У результаті формується більш стабільна та конкурентоспроможна економічна система, інтегрована у світовий ринок.

Висновки. Слід зауважити, що подальший розвиток цифровізації митної діяльності потребує послідовного та комплексного підходу, який охоплює не лише впровадження окремих технологічних рішень, а й глибоку перебудову організаційних засад функціонування митної системи. Представлене стосується формування єдиного цифрового середовища, в межах якого всі етапи митного адміністрування від подання декларацій до завершення контролю взаємопов'язані, стандартизовані та максимально автоматизовані, що дозволяє зменшити вплив людського фактору, підвищити узгодженість процедур і забезпечити більш стабільну роботу митних органів у режимі реального часу.

За таких умов важливим напрямом залишається впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем, які дають змогу підвищити якість управлінських рішень та забезпечити більш точний контроль за ризиковими операціями. Використання цифрових платформ для обробки великих обсягів даних сприяє оперативному виявленню потенційних порушень і дозволяє зосередити ресурси на найбільш критичних ділянках митного контролю. Водночас це створює передумови для більш прогнозованого та ефективного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Також не менш важливим є вдосконалення механізмів державного управління у сфері митної справи. Сучасні умови вимагають оновлення нормативно-правової бази з урахуванням цифрових реалій, усунення правових невизначеностей у застосуванні електронних документів та автоматизованих процедур, а також забезпечення узгодженості між різними рівнями управління. Поряд із цим значну роль відіграє підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії, оскільки саме швидкість і повнота обміну інформацією визначають результативність митного контролю.

Також слід звернути увагу і на кадровий аспект. Перехід до цифрових моделей управління вимагає від працівників митних органів нових підходів до роботи, зокрема здатності аналізувати інформацію, використовувати сучасні цифрові інструменти та адаптуватися до постійних технологічних змін. Це зумовлює необхідність системного навчання, підвищення кваліфікації та

формування нової управлінської культури, орієнтованої на роботу в цифровому середовищі.

Важливим елементом розвитку митної системи залишається міжнародна співпраця. Гармонізація митних процедур із міжнародними стандартами, обмін інформацією між митними адміністраціями різних країн та участь у спільних цифрових ініціативах сприяють підвищенню ефективності контролю та спрощенню процедур міжнародної торгівлі. Така взаємодія дозволяє також підвищити рівень довіри між країнами та забезпечити більш прозорі умови ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Отже, цифровізація митної діяльності виступає важливим фактором системної модернізації державного управління. Її ефективна реалізація безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національної економіки, рівень економічної безпеки та можливості інтеграції у глобальні економічні процеси. Саме поєднання технологічного оновлення, удосконалення управлінських механізмів і розвитку міжнародної взаємодії формує основу для сталого розвитку митної системи в сучасних умовах.

1. Borsa, V., & Terebeichyk, Y. (2024). Цифровізація митниці як чинник розвитку міжнародної торгівлі. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(14), 355-367. <https://doi.org/10.32750/2024-0232>

2. Butt, J. (2020). A conceptual framework to support digital transformation in manufacturing using an integrated business process management approach. *Designs*, 4(3), 17–56. <https://doi.org/10.3390/designs4030017>

3. Kovalov B., Garmash E., & Bakai K. (2026). Digitalization of Customs Control and Clearance Procedures. *Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Management and Administration*, (19). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-19-01-07>

4. Matsedonska, N. V., Kovalenko, V. V., & Shtefan, L. B. (2021). Modernizatsiia mytnoi diialnosti z vykorystanniam informatsiinykh tekhnolohii [Modernization of customs activity using information technologies]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 27, 99–105. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-16> [in Ukrainian].

5. Smart Customs Project releases a detailed report on the adoption of AI/ML in Customs (3 March 2025). WCO. <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2025/march/smart-customs-project-releases-a-detailed-report-on-the-adoption-of-ai-ml-in-customs.aspx>

6. Williams, L. D. (2021). Concepts of Digital Economy and Industry 4.0 in Intelligent and Information Systems. *International Journal of Intelligent Networks*, 2, 122–129. <https://doi.org/10.1016/j.ijin.2021.09.002>

7. World Customs Organization, & World Trade Organization. (2022). Study report on disruptive technologies: Big data, AI & ML. World Customs Organization; World Trade Organization. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wco-wto_e.pdf.

8. World Customs Organization. World Customs Organization declares 2016 to be the year of Digital Customs: Newsroom release (12 November 2015). <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/november/world-customs-organization-declares-2016-to-be-the-year-of-digital-customs.aspx>.

9. World Customs Organization. Korea pilots blockchain technology as it prepares for the future: WCO News (February 2019). <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-88/korea-pilots-blockchain-technology-as-it-prepares-for-the-future/>

10. Wu J. China Customs Information Processing System and E-Port. URL: <https://www.carecprogram.org/uploads/05-China-Customs-Information-Processing-System-and-E-Port.pdf>

11. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування: монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 135 с.

12. Бех В., Цокур Є. Електронне врядування у контексті світових тенденцій соціального розвитку. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 75. С. 85–89. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya_2013_75_85.pdf.

13. Войцешук А.Д. Як працює нова автоматизована система управління ризиками на митниці? Дебет-кредит. URL: <https://news.dtki.ua/state/zed/53042>.
14. Гребельник, О., Муляр, М., & Орищенко, І. (2025). Роль цифрової трансформації в управлінні митної справи. Економіка та суспільство, (79). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-143>
15. Івашова Л. М. Кийда Л.І. Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 3 (22). С. 218 – 230, DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-3-218-230>
16. Іщук Ю. А., Шемчук А. В. Упровадження електронної системи митного оформлення в Україні: переваги та недоліки. Бізнес Інформ. 2024. №11. С. 18–25. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-18-25>
17. Кириленко С.В. (2024) Інноваційний розвиток бізнес-структур в умовах цифрової економіки. Журнал стратегічних економічних досліджень, № 5(22), 2024. С.43-51, DOI: 10.30857/2786-5398.2024.5.4, <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2025/03/5-2024-4.pdf>
18. Крисоватий А. (2023). Военні реалії фіскального простору публічних фінансів України. Світ фінансів, 1 (74), С. 08-30. DOI: 10.35774/SF2023.01.008
19. Крисоватий А. І., Валігура В. А. Новації та напрями вдосконалення податкового законодавства України в умовах воєнного стану. Фінанси України. 2022. № 6. С. 33-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2022_6_4.
20. Крисоватий А.І., Мельник В.М., Кошук Т.В. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: м о н о г р . ; [за ред. А.І. Крисоватого]. - Тернопіль, ТНЕУ, 2014. - 371 с.
21. Уліцький А. Г. Особливості функціонування митної системи України в сучасних умовах. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2019. № 1. С. 104–109. URL: http://pa.statean-dregions.zp.ua/archive/1_2019/21.pdf

1. Borsari, V., & Terebeichyk, Y. (2024). Tsyfrovizatsiia mytnytsi yak chynnyk rozvytku mizhnarodnoi torhivli. Yevropeiskiyi naukoviyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii, 2(14), 355-367. <https://doi.org/10.32750/2024-0232>
2. Butt, J. (2020). A conceptual framework to support digital transformation in manufacturing using an integrated business process management approach. Designs, 4(3), 17–56. <https://doi.org/10.3390/designs4030017>
3. Kovalov V., Garmash Ye., & Bakai K. (2026). Digitalization of Customs Control and Clearance Procedures. Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Management and Administration, (19). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-19-01-07>
4. Matsedonska, N. V., Kovalenko, V. V., & Shtefan, L. B. (2021). Modernizatsiia mytnoi diialnosti z vykorystanniam informatsiinykh tekhnolohii [Modernization of customs activity using information technologies]. Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society, 27, 99–105. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-16> [in Ukrainian].
5. Smart Customs Project releases a detailed report on the adoption of AI/ML in Customs (3 March 2025). WCO. <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2025/march/smart-customs-project-releases-a-detailed-report-on-the-adoption-of-ai-ml-in-customs.aspx>
6. Williams, L. D. (2021). Concepts of Digital Economy and Industry 4.0 in Intelligent and Information Systems. International Journal of Intelligent Networks, 2, 122–129. <https://doi.org/10.1016/j.ijin.2021.09.002>
7. World Customs Organization, & World Trade Organization. (2022). Study report on disruptive technologies: Big data, AI & ML. World Customs Organization; World Trade Organization. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wco-wto_e.pdf.
8. World Customs Organization. World Customs Organization declares 2016 to be the year of Digital Customs: Newsroom release (12 November 2015). <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/november/world-customs-organization-declares-2016-to-be-the-year-of-digital-customs.aspx>.
9. World Customs Organization. Korea pilots blockchain technology as it prepares for the future: WCO News (February 2019). <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-88/korea-pilots-blockchain-technology-as-it-prepares-for-the-future/>

10. Wu J. China Customs Information Processing System and E-Port. URL: <https://www.carecprogram.org/uploads/05-China-Customs-Information-Processing-System-and-E-Port.pdf>
11. Barikova A.A. Elektronna derzhava: nova efektyvnist uriaduvannia: monohrafiia. Kyiv : Yurinkom Inter, 2016. 135 s.
12. Bekh V., Tsokur Ye. Elektronne vriaduvannia u konteksti svitovykh tendentsii sotsialnoho rozvytku. Hileia: naukovyi visnyk. 2013. № 75. С. 85–89. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya_2013_75_85.pdf.
13. Voitseshchuk A.D. Yak pratsiuie nova avtomatyzovana systema upravlinnia ryzykamy na myt-nytsi? Debet-kredyt. URL: <https://news.dtk.ua/state/zed/53042>.
14. Hrebelyk, O., Muliar, M., & Oryshchenko, I. (2025). Rol tsyfrovoi transformatsii v upravlin- ni mytnoi spravy. *Ekonomika ta suspilstvo*, (79). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-143>
15. Ivashova L. M. Kyida L.I. Didzhitalizatsiia mytnykh protsedur: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku mytnoi spravy. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*. 2019. № 3 (22). S. 218 – 230, DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-3-218-230>
16. Ishchuk Yu. A., Shemchuk A. V. Uprovadzhennia elektronnoi systemy mytnoho oformlennia v Ukraini: perevahy ta nedoliky. *Biznes Inform*. 2024. №11. С. 18–25. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-18-25>
17. Kyrylenko S.V. (2024) Innovatsiinyi rozvytok biznes-struktur v umovakh tsyfrovoi ekonomiky. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, № 5(22), 2024. S.43-51, DOI: 10.30857/2786-5398.2024.5.4, <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2025/03/5-2024-4.pdf>
18. Krysovatyi A. (2023). Voienni realii fiskalnoho prostoru publichnykh finansiv Ukrainy. *Svit finansiv*, 1 (74), S. 08-30. DOI: 10.35774/SF2023.01.008
19. Krysovatyi A. I., Valihura V. A. Novatsii ta napriamy vdoskonalennia podatkovoho zakono- davstva Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Finansy Ukrainy*. 2022. № 6. S. 33-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2022_6_4.
20. Krysovatyi A.I., Melnyk V.M., Koshchuk T.V. Podatkovi transformatsii v YeS ta podatкова polityka Ukrainy v konteksti yevrointehratsii: m o n o hr .; [za red. A.I. Krysovatoho]. Ternopil, TNEU, 2014. 371 s.
21. Ulitskyi A. H. Osoblyvosti funktsionuvannia mytnoi systemy Ukrainy v suchasnykh umovakh. *Derzhava ta rehiony*. Seriia «Derzhavne upravlinnia». 2019. № 1. S. 104–109. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2019/21.pdf